

## **Історичні аспекти євроінтеграції**

### **Анотація**

В статті піднімається актуальна тема євроінтеграції України. Зроблена спроба довести, що Україна є європейською державою, її європейська сутність обумовлюється історичним минулим, географічним становищем, належністю до суспільно-політичних і культурних традицій європейської цивілізації, демографічним складом населення, сталістю економічних зв'язків з європейськими країнами.

### **Ключові слова**

Євроінтеграція, геоэкономика, геостратегія, зовнішньоекономічні пріоритети.

**1. Вступ** Проблема вибору зовнішньоекономічних орієнтирів завжди гостро стояла перед Україною на всіх етапах розгортання державотворчих процесів. Розташування українських земель між Сходом і Заходом, століття бездержавного існування українського народу у складі інших державних утворень, які мали неоднакові системи народного господарства і різні пріоритетні напрямки розвитку, призвели до виникнення своєрідного феномену, пов'язаного з відсутністю чітких геоелекономічних пріоритетів, як на рівні держави, так і у всьому українському суспільстві.

У той же час кардинальні зміни міжнародного життя, які сталися у світі наприкінці ХХ ст., вимагають віднаходження державою власної геоелекономічної ідентичності, усвідомлення себе як у геоелекономічному контексті, так і у контексті розвитку світової цивілізації, визначення реальних національних пріоритетів та вироблення стратегії і тактики їх реалізації. Від вирішення цього непростого завдання залежить подальше існування України як незалежної держави.

У наукових працях і публікаціях вітчизняних науковців ґрунтовно досліджуються витoki української геополітики, аналізуються процеси формування геополітичних пріоритетів Української держави після здобуття незалежності, розглядаються можливі варіанти зовнішньополітичної взаємодії України у майбутньому та їх вплив на подальший розвиток держави у контексті світового цивілізаційного процесу. Варто згадати праці О.Білоруса, В.Будкіна, В.Вергуна, А. Гальчинського, О. Дергачова, В.Клочка, А.Кредісова, Д.Лук'яненка, Я. Матійчика, М. Михальченка, В.Новицького, Б. Парахонського, Ю. Пахомова, С. Пирожкова, Ф. Рудича, А. Румянцева, В. Степаненка, Б. Тарасюка, А. Філіпенка, О. Шниркова, та інших вітчизняних авторів. Слід також відзначити роботи російських та інших зарубіжних авторів, зокрема В. Виноградова, Б. Гурне, М. Делягіна, С. Караганова, Д. Кауфмана, Я. Корнаї, Дж. Стігліца, Е. Сіскоса, А. Фролова та багатьох інших.

**2. Постановка завдання** Мета проведених досліджень – в історичному контексті обґрунтувати можливості інтеграції України до європейського співтовариства. Досліджуючи витoki української геоeкономіки на різних етапах державотворчих процесів у статті використовувались загальноприйняті методи, а саме історичний.

**3. Результати** Для зміцнення ролі держави у світовій економіці та з метою прискорення структурних перетворень був проголошений курс на європейську інтеграцію і виданий указ Президента України "Про стратегію економічного та соціального розвитку України "Шляхом Європейської інтеграції" на 2004 – 2015 роки " [1].

Проголошений керівництвом держави курс на євроатлантичну інтеграцію поки що залишається декларацією, ілюзії «багатовекторної» політики остаточно не подолані. Наприклад, доктор Хайнц Тиммерманн (Берлін) досліджуючи "нових сусідів" Європейського Союзу відзначає, що в Україні слова часто розходяться із справами. Зростаюча, завдяки міжнародним зобов'язанням і контролю, взаємозалежність могла б дати імпульси до того, щоб від заяв про наміри проводити реформи перейти до їх реалізації. Більш активна матеріальна участь

ЄС могла б підштовхнути Україну, досі мало схильну до перетворень, на більш рішучі кроки у напрямі реформ.[2]

На думку більшості вітчизняних науковців, українську геостратегію визначають три головні вектори зовнішньополітичних взаємодій, які зумовлюють ту або іншу історичну конфігурацію пріоритетів країни. Це євразійський, євроатлантичний та південно-східний напрямки, стосовно яких складаються відповідні парадигми зовнішньополітичного мислення.

Після здобуття незалежності наприкінці ХХ ст. перед Україною у черговий раз постало непросте завдання вибору геоекономічних пріоритетів. Причому весь новітній розвиток Української держави в основному визначався протиставленням двох альтернатив: або інтеграція до євроатлантичних структур, або активна взаємодія з Російською Федерацією, що могло б закінчитися підпорядкуванням інтересів України інтересам РФ.

Століття існування України у складі євразійської імперської системи не змогли винищити цю природну фундаментальну ознаку української нації. Вся українська історія сповнена безлічі яскравих прикладів, які переконливо свідчать, що за своїми історико-культурними, політичними, ментальними джерелами Україна завжди належала до Європи. Колиска української державності — Київська Русь - протягом декількох століть була однією з провідних держав середньовічної Європи. Древній Київ був визнаним культурним, дипломатичним і торговельним центром континенту. За словами І. Лисяка-Рудницького, із часів Київської Русі Україна розвивалася у загальноєвропейському річищі[3].

Взаємозв'язок із Європою посилювався за часів Галицько-Волинського князівства. Важливою особливістю його існування було те, що князівство об'єднувало у своєму складі лише етнічні українські землі. Беручи активну участь у політичних та економічних справах Європи, Галицько-Волинська держава була залучена й у процеси духовного розвитку Західної Європи. Внесок Галицько-волинської держави у європейську історію є безцінним, оскільки саме на її землях спинилася монголо-татарська навала, що зберегло решту європейських країн від руйнування та поневолення. Про рівноправний статус Галицько-Волинського князівства серед

решти європейських країн свідчить його визнання Ватиканом та коронація Данила Романовича Римським Папою у 1253 р.

У польсько-литовську добу, за всієї суперечливості бездержавного статусу, існували досить сприятливі умови для залучення українського народу до кращих традицій європейської культури, здобутків в економічній сфері, розвитку місцевого самоврядування. Українська освіта і культура розвивалися в органічній єдності із європейськими аналогами.

Виникнення українського козацтва та його активна участь у подіях європейського життя XVI—XVIII ст. є справжнім феноменом європейської історії. Козаки беруть найактивнішу участь у європейській політиці. Визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького, успішність якої значною мірою визначалася активною дипломатичною діяльністю, сприяла фактичному визнанню молоді держави на європейському континенті. Можна стверджувати, що українська дипломатія 1648—1657 рр. функціонувала на рівні тогочасних дипломатій європейських держав та відіграла важливу роль в утвердженні козацької України як впливового суб'єкта міжнародних відносин у Європі.

Ряд помилок, допущених наступниками Б. Хмельницького, імперська політика царської Росії призвели до втрати державності. На деякий час автономія Гетьманщини забезпечувала певний захист розвитку української культури. І ця культура наприкінці XVII — на початку XVIII ст. досягла таких висот, що це дає право поставити Гетьманщину часів І. Мазепи, І. Скоропадського, Д. Апостола і К. Розумовського на один рівень із найбільш освіченими країнами Європи.

До кінця XVIII ст. Україна була самобутнім суб'єктом історії Європи, вона посідала важливе місце на континенті, її знали, про неї писали політики, визначні діячі західноєвропейських держав — Німеччини, Австрії, Франції та ін. Але згодом Україна дедалі більше перетворюється на периферію імперії, зв'язки із Європою слабшають, самобутні соціальні і культурні структури, які склалися в Україні за козацьких часів, руйнуються, українські таланти масово реалізують свої здібності в Росії. Таким чином, російська імперська пропаганда була досить ефективною, оскільки на рубежі XVIII—XIX ст. Європа майже забула про існування України [4].

Україна знову стає активним суб'єктом міжнародного життя в 1917—1920рр., налагоджуються зовнішньоекономічні зв'язки із країнами Європи, кращі традиції суспільно-політичного і культурного життя Заходу повертаються на українську землю. Діапазон зовнішньополітичної діяльності Української держави суттєво зростає: 11 зарубіжних місій було акредитовано у Києві, 10 українських дипломатичних представництв було відправлено за кордон, переважно у європейські країни.

В українській суспільно-політичній думці протягом ХІХ—ХХ ст. сформувались такі основні гео економічні вектори: слов'янофільський, чорноморсько-балканський, західноєвропейський, чорноморсько-балтійський, геоцентричний, східно-західної рівноваги.

Слід відзначити, що західноєвропейський вектор був одним із провідних в українській гео економіці. Європейські погляди пропагував М. Драгоманов. Оскільки Західна Європа була джерелом прогресу, то й залучення України до європейських цінностей, на його думку, сприяло б її ефективному розвитку.

М. Грушевський відзначав, що у «порівнянні з народом великоруським український являється народом західної культури» [5].

Більшість західних мислителів були солідарні у бажанні бачити Україну важливою складовою європейського гео економічного простору. Видатний німецький філософ М. Вебер був активним прихильником створення німецько-слов'яно-південносхідноєвропейської федерації, важливе місце в якій мала посісти Україна. У багатьох статтях та виступах того часу він розглядав Україну як країну, що перебуває у колоніальній залежності від Росії, і ставив її в один ряд з Польщею, Литвою, Фінляндією.

Відповідно до поглядів Г. Гесселя-Тільтмана, загальноєвропейська цивілізація складається із двох половин — західної та східної. На його думку, поляки, українці, чехи, словаки, угорці, південні слов'яни та інші — спільно репрезентують найбільшу спільноту в Європі, розщеплену штучними політичними стінами. Г. Гессель-Тільтман вірив у світле майбутнє українського народу, який «накреслить великими літерами своє ім'я на малі Східної Європи».

Послідовним захисником європейських устремлінь України виступає відомий американський політичний діяч і політолог З. Бжезинський. На його тверде переконання, Україна є центральноєвропейською і аж ніяк не євразійською державою. Незалежна Україна стимулює процес утворення нової об'єднаної Великої Європи [6].

**4. Висновки** Отже, короткий аналіз історичного розвитку України дозволяє зробити висновок про приналежність українського народу до великої сім'ї європейських народів. Попри всі перепони й намагання штучно залучити Україну до альтернативних концепцій суспільно-економічного розвитку, вона зуміла зберегти цінності і якості, які притаманні саме європейській цивілізації. Сподівання щодо активного включення України у процеси загальноєвропейського розвитку та її повноцінну інтеграцію до євроатлантичних структур базуються на об'єктивних передумовах.

Україна поринула у хвилі «багатовекторної» політики без чітких зовнішньоекономічних пріоритетів, із невизначеними цілями та ілюзіями про можливість досягнення саме цим шляхом гідного місця у світовій системі координат. Україні необхідно підтримувати рівновіддалені стосунки з усіма країнами та балансувати між різними впливовими економічними центрами сили, користуючись своїм вигідним геоекономічним положенням.

На думку експертів Українського центру економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова[7], сутність стратегічного партнерства полягає в наявності такої міждержавної взаємодії, яка дозволяє партнерам, поєднуючи зусилля, досягти життєво важливих внутрішніх і зовнішньополітичних стратегічних цілей. Стратегічна взаємодія є комплексною, вона охоплює кілька важливих сфер співробітництва і має довготривалий характер. Міцність стратегічного партнерства визначається взаємною готовністю сторін враховувати інтереси одна одної, наявністю дієвих механізмів реалізації співробітництва і дисциплінованістю партнерських взаємин

## Література

1. Про стратегію економічного та соціального розвитку України "Шляхом Європейської інтеграції" на 2004 – 2015 роки. Указ Президента від 28 квітня 2004 року // Урядовий кур'єр.–2004.–7 травня. – с.10
2. Тиммерманн Х. Україна и Белоруссия: "Новые соседи" Европейского Союза //Мировая экономика и международные отношения. – 2004. – № 6. – с. 50
3. Хміль І. С. Деякі проблеми історії України крізь призму бачення І. Лисяка-Рудницького. — К.: "Наукова думка", 1993.— С. 5
4. Тарасюк Б. Троянда вітрів України // Євроатлантика. — 2003. — № 1. — С. 7.
5. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. — К.: "Знання України", 1991. — 240с..
6. Бжезинський З. Україна й Польща в контексті європейської інтеграції// Стратегічна панорама —1998. — №3—4. — С. 27.
7. Стратегічне партнерство України з іншими державами: підходи та оцінки // Національна безпека і оборона. — 2000. — № 12. — С. 21.